

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme.
Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (9), 47-61. DOI:
<https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

Derleme Makale

Makale Geliş Tarihi: 22.06.2022

Makale Kabul Tarihi: 25.10.2022

MAX WEBER'İN SİYASET TEORİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Serdar ARI*

Öz

Max Weber, siyaseti meslek olarak seçecek kişilerle ilgili düşüncelerini ilk kez 1919 yılında Münih Üniversitesi Liberal Sol-Hür Öğrenciler Birliği'nde, "Meslek Olarak Siyaset" başlığı altında verdiği konferansta öğrenci topluluğu ile paylaşmıştır. Bu çalışmanın amacı, kendisi ünlü bir Alman sosyolog, ekonomist ve düşünür olan Max Weber'in hayatının son dönemlerinde dile getirdiği siyasetle ilgili düşüncelerini siyasi sorumluluk, devlet, bürokrasi, egemenlik (otorite) ve etik bağlamında açıklamaktır. Yine Max Weber tarafından ortaya konulan, devlet memurlarının nitelikleri ve çalışma prensipleri ve siyasi arenada takınmak zorunda oldukları tavır ve davranışları daha önce hiç dile getirilmemiş olmaları açısından çalışmamızda önemli yer tutmaktadır. Bu anlamda Max Weber, bir siyasetçide olması gerektiğine inandığı nitelikleri özellikle sorumluluk ve inanç etiği bağlamında ortaya koymuştur. Ayrıca devlet memurlarının tarafsız kalmaları ve hınç duygusundan uzaklaşarak görevlerini yerine getirmeleri gerektiğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Etik, Siyaset, Bürokrasi, Otorite, Devlet Memuru.

* Öğretim Görevlisi, Şırnak Üniversitesi, Cizre Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü, serdar.ari@msn.com, ORCID:0000-0002-3014-2742.

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

An Assessment on Max Weber's Political Theory

Abstract

Max Weber first shared his thoughts about people who would choose politics as a vocation with the student society at the Liberal Left-Free Students Union of the University of Munich in 1919, at a conference he gave under the title "Politics as a Vocation". The purpose of this study is to explain the thoughts of Max Weber, a famous German sociologist, economist, and thinker, about politics, which he expressed in the last stages of his life, in the context of political responsibility, the state, bureaucracy, sovereignty (authority) and ethics. Also, the qualifications and working principles of civil servants revealed by Max Weber, as well as the attitudes and behaviours they must adopt in the political arena, occupy an important place in our study in terms of the fact that they have never been expressed before. In this sense, Max Weber has revealed the qualities that he believes should be in a politician, especially in the context of responsibility and faith ethics. He also revealed that civil servants should remain neutral and fulfil their duties by distancing themselves from the feeling of resentment.

Keywords: Ethic, Politics, Bureaucracy, Authority, Government Official.

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

Giriş

Literatürde siyaset kavramı ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Aristoteles'ten Arap-Bedevi, Osmanlı ve Batı toplumlarına kadar çeşitli toplumlarda siyasete dair çeşitli tanımlar yapılmıştır. Aristo'ya (M.Ö. 384-322) göre siyaset-politika kavramı polise/kente dair işler anlamına gelmektedir. Bedevi toplumlarında ise bu terim, ilk önce hayvanların özellikle de develerin ve atların terbiye edilmesi ve yetiştirilmesi anlamına gelmekteyken süreç içinde şehirlerin ve insanların yönetimi anlamında kullanılmış ve insanları yönetme sanatı olarak karşımıza çıkmıştır. Modern dönemde Arapçada siyâsa ve siyâsi kelimeleri, politik ve policy gibi Batı dillerine ait kelimelerin anlamlarını kazanarak bu kelimelerin yerlerine kullanılmaya başlamıştır. Osmanlı'da ise siyaset, genel olarak devlete karşı işlenen suçların cezalandırması anlamında kullanılmıştır. Örneğin siyasi sebeplerle padişahın yetkisine dayanarak devlet yönetiminde çalışan birisi hakkında verdiği ölüm cezasına, "Siyaseten Katl" adı verilmiştir. Türk-İşlam devletlerinde de görölen bu ceza genellikle "siyaset" ya da "siyaset etmek" şeklinde ifade edilmiştir (Dursun, 2018, s. 3).

Batı dillerinde, siyaset kelimesi yerine politika kullanılmıştır. Bu bağlamda Aristo'nun politikayı, "en yüksek iyiyi" ve "iyi yaşamayı" hedefleyen devlete dair tüm faaliyetler, ülke yönetimi ve yurttaşlığa dair işlemler olarak tanımlaması kendisinin ardılı (halefi) düşünürler ve devlet adamları tarafından da kabul görmüş ve günümüze kadar genellikle bu anlamda kullanılmıştır (Dursun, 2018, s. 4). Göröldüğü üzere doğu toplumlarında siyaset kelimesine teknik eğitme ve yönetme becerisi anlamları katılmışken, batı toplumlarında politika sözcüğüne kapsayıcı tek bir anlam yüklemek zor görünmekte ancak kelime daha çok siyasal yapı ve siyasal sistemleri kavrama çabası üzerinden değerlendirilmiştir (Seçkin, 2018, s. 161). Alkan (2021, s. 7) ise siyaset kavramının tarihsel seyir içinde değişmesine uygun olarak farklı şekillerde tanımlandığını; bu değişim seyrine bakarak siyaseti devlet yönetimi ile özdeşleşen tanımlar, çatışma temelinde ve siyaset sürecine odaklanan yaklaşımlar olarak tanımlamıştır.

Bu çalışmanın amacı, ünlü bir Alman sosyolog, ekonomist ve düşünür olan Max Weber'in, hayatının son dönemlerinde dile getirdiği siyasetle ilgili düşüncelerini siyasi sorumluluk, devlet, bürokrasi, egemenlik (otorite) ve etik bağlamında açıklamaktır. Yine Max Weber tarafından ortaya konulan, devlet memurlarının nitelikleri, çalışma

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

prensipieri, siyasi arenada takınmak zorunda oldukları tavır ve davranışları daha önce hiç dile getirilmemiş olmaları açısından çalışmamızda önemli yer tutmaktadır.

Siyaset ve Sorumluluk

Max Weber, 1864-1920 tarihleri arasında yaşamış, Alman dūřınur, sosyolog, ekonomi ve politika uzmanıdır (Bayram, 2018, s. 47). Gerçekte Weber, bir sosyolog olarak siyasetle çok yakın bir şekilde ilgillemiş ancak hiçbir çalışmasında doğrudan doğruya siyasal olaylara değinmemiştir. Hayatının son dönemlerine doğru yazmaya ve içinde makalelerini bir araya getirmeye başladığı temel eseri olan *Ekonomi ve Toplum*'a eklediği *Die Frankfurter Zeitung* köře yazıları ve Berlin'de vermiş olduğu Meslek Olarak Siyaset konulu konferansı haricinde siyasetle teorik veya pratik anlamda ilgili olan yazıları mevcut değildir (Karahyk, 2019, s. 225-226).

Weber siyaset alanında ağdaş Siyaset Bilimi'nin temel konularından olan, iktidar, egemenlik, otorite-liderlik ve meşruyet gibi kavramlarla ilgillemiş, bürokrasi ve siyaset (Dursun, 2018, s. 10), aynı zamanda siyaset ve etik arasındaki ilişkilere dikkat çekmiştir.

Max Weber siyaset kavramını geniş ve dar anlamda ele almıştır. Weber'e göre geniş anlamda siyaset, her türlü yönetici özerk etkinliğini içine alır. Dar anlamda siyaset sözcüğünden ise bugün "devlet" adını verdiğimiz siyasal topluluğun yönetimini veya bu doğrultuda gerçekleştirilen etkiyi anlamak gerektiğini belirtmiştir (Weber, 2006, s. 25-26).

Max Weber, siyasal sistemde siyasal partileri ve parlamentoyu vazgeçilmez birer kurum olarak görmektedir. Weber'e göre parlamentonun önemi, yurttaşların temsil edildiği bir kurum olmasından ziyade Almanya'yı yönetecek yönetim gücünün, yetenek ve kişilerin kişisel üstünlüğüne, başka bir ifadeyle liyakate dayandığı bakanların olduğu meritokratik bir kurum olmasındandır. Yine Weber'in siyasi partilere önem atfetmesinin sebebi, vatandaşların ülke siyasetinde söz sahibi olmak amacıyla bir araya toplandığı siyasal oluşumlar olmasından ileri gelmemektedir. Weber'in siyasal partilere önem atfetmesinin nedeni, siyasal partilerin Alman Devleti'ni yönetecek kadroların yetiştiği siyasal okul işlevi görmelerinden dolayıdır. Avrupa ulusları arasında Almanya'nın

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

güçlü bir devlet olarak kabul görmesi için yarışmacı seçimler, siyasi partiler, kuvvetler ayrılığı, parlamento gibi liberal siyasetin önem verdiği bütün kavramlar, Weber'in görüşlerinde önemli yer tutmaktadır (Karahöyük, 2019, s. 126-127).

Max Weber'in yaşadığı İmparatorluk Almanya'sı yoğun toplumsal değişme, gelişme ve endüstrileşme sürecinin yaşandığı bir dönemdir. Bu endüstrileşme süreci, beraberinde birçok yeni problemleri getirerek sosyal huzursuzluğa neden olmuştur (Torun, 2003, s. 22).

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Almanya'da yaşanan sosyal, ideolojik fikir mücadeleleriyle, buna bağlı gelişen tartışmalar Max Weber'in yaşamını meslek olarak siyasete adayacak olan insanların uymaları gereken etik prensipleri geliştirmesine neden olmuştur (Yoldaş, 2013, s. 7). Yukarda sayılan alanlarda yaşanan gelişmeler Weber'in değer yozlaşmalarına karşı siyasal sorumluluk teorisini temellendirmesine sağlamıştır. Weber, sorumlu siyaset liderlerinin seçilerek iş başına gelmesini engelleyen siyasal yapıyı değer yozlaşması olarak adlandırmaktadır. Weber'in Weimer Cumhuriyetindeki parti düzeninden beklentisi gerekli eylemleri gerektiği şekilde gerçekleştirme yeteneğine sahip yeni, demokratik, meşru, siyasal yöneticilerin ortaya çıkması ve bu yöneticilerin enerjik ve siyasal sorumluluk dolu kararlar vermesidir. Bu siyasal sorumluluk ilkesiyle hareket eden bir Bakan, kendisi veya kendisine bağlı kurum başarısız olduğu takdirde kişisel olarak siyasal sorumluluğu üstlenmelidir (Yoldaş, 2013, s. 7-8).

Bir Politikacının İdeal Özellikleri

Max Weber'e göre bir politikacının en belirleyici üç özelliği şöyledir (Yoldaş, 2013, s. 12);

1. Tutku
2. Sorumluluk duygusu
3. Ölçülülük

Tutkuyla kast edilen şey, bir davaya hırsıyla sahip çıkmaktır. Fakat salt tutku da yeterli değildir. Weber'e göre tutku, yani o davaya kendini adama duygusu, o davanın sorumluluğunu yüklenme eylemiyle bir araya gelmedikçe herhangi bir insanı siyasetçi yapmaya yetmez (Yoldaş, 2013, s. 12). Bu nedenle olaylara ve insanlara mesafeli davranarak bunları

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

sağduyu ile yargılayabilme yeteneği gerekmektedir ki, esasen dengeden de kastedilen bu olmaktadır. Siyaset, ruh veya vücudun başka bir organı ile değil, kafayla yürütülür. Bunun yanında siyaset, bir entelektüel oyunu değil; ağır, ciddi bir insan davranışıdır. Bu nedenledir ki içinde siyasete dair tutku, ancak hırstan doğmuştur ve hırstan beslenmektedir. Fakat bir politikacı, davaya mesafeli davranamazsa, güç ve kudretin getirebileceği kendini beğenmişlikten hiçbir zaman kurtulamaz (Karasoy, 2009, s. 501). Ayrıca Yoldaş bu mesafesizlik halinin bir politikacı için başlı başına ölümcül olacağını belirtmiştir. Yine Yoldaş, Weber'in tutku kavramına sürdürülebilirliği eklemek gerektiğini belirtmiştir. Ona göre; "siyasetçi eylemini belirli amaçlar çerçevesinde gerçekleştirirken körü körüne tutkudan ziyade, sürdürülebilir tutku ile hareket etmelidir. Sürdürülebilir tutku olmadan bir siyasetçinin ideal özelliği belirlenmiş olamaz. Tarih, sürdürülebilir tutkuya sahip olan siyasetçilerin kendi içinde buldukları toplumlarda siyasi konumlarını korumayı başardıklarını ortaya koymaktadır" (Yoldaş, 2013, s. 13).

Max Weber'e göre, bir siyasetçide olması ve olmaması gereken özellikler şunlardır (Yoldaş, 2013, s. 15): Bir siyasetçide olması gerekli özellikler: Gerçekleri ve olayları içselleştirme, sürdürülebilir tutkuya sahip olmak, sorumluluk bilinci, ölçülülük, olaylara ve insanlara mesafeli olmak, gerçek iktidar sahibi olmak, nesnel olma özelliğine sahip olmak. Bir siyasetçide olmaması gerekli özellikler: Nesnellikten yoksunluk, tutkudan yoksunluk, sorumsuzluk, ölçsüzlük, kendini beğenmişlik, eylemlerini hafife almak, iktidar için iktidardan kaçınmamak, kısır heyecan peşinde koşmak, parlak iktidar peşinde koşmak.

Siyaset ve Devlet

Yukarıda da bahsedildiği gibi Max Weber, siyaset kavramını geniş ve dar anlamda ele almıştır. Dar anlamda siyaset sözcüğünden bugün "devlet" adını verdiğimiz siyasal topluluğun yönetimini veya bu yönde gerçekleştirilen etkiyi anlamak gerektiğini belirtmiştir. "Devlet nedir?" sorusuna ise, sosyoloji açısından modern devleti, her türlü siyasal topluluk için olduğu gibi ancak kendisine özgü bir yöntemle, yasal kaba kuvvet ve zor kullanımı şeklinde tanımlamıştır. Bu anlamda Troçki'nin, "her devlet güce dayanır" sözünden hareketle, ortada her türlü şiddetten uzak bazı toplumsal yapılarından başka bir şey olmaması durumunda devlet

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

kavramının yerini kargaşa kavramına bırakacağını belirtmiştir (Weber, 2006, s. 26). Bu bağlamda Weber, çağdaş devleti; belirli bir ülkenin sınırları dahilinde -ülke kavramı çağdaş devletin özelliklerinden biridir-kendi çıkarı için başarılı bir şekilde yasal kaba kuvvet tekeli savunan insani bir ortaklaşma olarak da tanımlamıştır. Bu anlamda dönemin ruhuna uygun olarak devlet, yasal şiddet hakkının tek kaynağı haline gelmekte ve bu hakkı kendi hoşgörüsü ölçülerinde başka kurumların ve bireylerin kullanımına izin vermektedir (Weber, 2006, s. 26). Bu bağlamda siyaseti, ister devletlerarasında olsun ister aynı devlet içerisinde farklı topluluklar arasında olsun, iktidara katılmak veya iktidarın bölüşülmesine etki etmek amacıyla gösterilen çabaların tümü olarak anlamalıyız (Weber, 2006, s. 27).

Max Weber, siyaset yapmak isteyen veya yapan insanların iktidarda olmak istediklerini ve bu iktidarı; ya başka hedeflere, başka idealist ya da bencil hedeflere götüren araç olarak ya da iktidarı önem verdiği büyüklük duygusunu karşılamak uğruna "kendisi için" istediklerini belirtmiştir (Weber, 2006, s. 27-28). Dolayısıyla iktidar olma isteğinin, idealist bakış açısından iktidar olmak için iktidar yani onun verdiği prestij duygusunu tatmaya kadar nedenleri vardır.

Weber, siyasetle uğraşan insanların (siyasetçiler) düzenli ve sürekli bir gelir kaynağına sahip olabilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bu noktada iki seçenek vardır. İlk olarak siyaset, hiçbir maddi karşılık beklemeden yapılır ki, bu durumda da siyasi faaliyet bağımsız olarak adlandırılan kişiler tarafından, yani kişisel anlamda önemli gelir kaynaklarına sahip kişilerce yürütülür. İkinci olarak da siyasi faaliyetlere bağlı iktidar olanakları, büyük oranlarda gelir düzeyi olmayan kişilerce yürütülür. İşte bu durumda da siyasi faaliyette bulunabilmek bir ödeneği gerektirir (Yılmaz ve Doğan, 2013, s. 889).

Daha önce de belirtildiği gibi Weber, siyasetin temel aracı olarak güç kavramını ifade etmiştir. Güç kavramı, iktidar anlamında ele alındığında büyük zorlukların üstesinden gelmek olarak anlaşılmalıdır (Yoldaş, 2013, s. 10).

Meşru Egemenlik (Otorite) Türleri

Max Weber sosyolojisinde, insanları bir düşünceyi kabul etmeye zorlayan ya da bir emre itaat etmeyi sağlayan güce iktidar denir. İktidarın

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

ise yasal bir kaynaktan beslenmesine otorite ismi verilmektedir. Ancak Weber'in otorite ile kast ettiği, salt baskı kurup boyunduruk altına almak değildir. Weber meşru niteliğe sahip otoriteden bahsetmektedir. Kısacası Weber için bir otoritenin sağlıklı işleyebilmesi ve süreklilik arz etmesi için onun meşruiyetinin sağlanması amacıyla toplumsal genel inanış ve rızaya dayandırılması gerekir (Çamlı, 2018, s. 8). Ayrıca Weber, devletin tarih boyunca ortaya çıkmış siyasal topluluklarda görüldüğü gibi insanın insana egemen olması biçiminde kendini gösteren bir ilişkiye dayandığını belirtmiş ve bu ilişkinin yasal şiddet üzerine (veya yasal olduğu kabul edilmiş şiddet üzerine) temellendiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda Weber devletin, egemen olunmuş kişilerin egemen olmuş kişilerce ortaya sürülen yetkeye (buyurma, yaptırma veya yasak etme hakkı ya da gücü) boyun eğmesiyle var olabileceğini öne sürmüştür (Weber, 2006, s. 28).

Weber'e göre egemenliğin üç içsel meşrulaştırılması vardır (Yoldaş, 2013, s. 11).

1.1. Geleneksel egemenlik (Otorite)

Ezeli geçmişin otoritesi, başka bir anlatımla hatırlanamayacak kadar eski, uyum ve kabul etme alışkanlıklarının kutsallaştırıldığı geleneklerdedir. Bu, patriyarkın ve patrimonyal prensin sahip olduğu geleneksel otoritedir (Yoldaş, 2013, s. 11). Egemenlik, geleneksel otorite durumunda, geçmişten bugüne kadar olan süreç içerisinde geleneklerin kutsal kıldığı davranış, güç ve kudreti temsil özelliklerini taşıdığı otoriter kişide birleşmektedir. Birbiriyle çok yakın hiyerarşik bir devlet silsilesi veya zorunluluktan kaynaklı bir boyun eğme yükümlülüğünün olmadığı bu otorite çeşidinde, içerisinde bulunan toplumsal yapının kabul ettiği ya da ulaşılabildiği gibi kabul gören yapısal bir kişiliğe bağlılık esas olmaktadır. Özetle, bu egemenlik tipinde, atalardan veya ezelden gelen kalıplaşmış görüşlerin ve fikirlerin temsilcisi olan kişilerin buldukları toplumsal yapının da genetik kodlarıyla ahenk içinde olan bir davranış ve bilgelik ortaya koymasıyla oluşan bir otoriter kişilik söz konusudur (Becer, 2018, s. 80). Eskiden din adamlarının ve toprak soylularının kullanmış oldukları egemenlik türü budur (Weber, 2006, s. 28).

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

1.2. Karizmatik egemenlik (Otorite)

Alışılmışın dışında ve tanrı vergisi kişiliğin (karizma) otoritesine, yani bir kişiye duyulan salt bağlılığa, güvene ve onun kahramanlığına veya başka özelliklerine inanmaktan kaynaklanan veya böyle bir inanca dayanan otoritedir (Yoldaş, 2013, s. 11). Weber'in tipolojisinde yasal rasyonel otoritenin karşı kutbunda karizmatik otorite yer alır. Tarihin herhangi bir kesitinde ortaya çıkan bu otorite tipi, diğerlerine nazaran çok daha fazla itaatkâr olan bir kesime hitap etmesi açısından önem arz eder (Çamlı, 2018, s. 11).

Peygamberlerin ve siyasi arenada seçimle iş başına gelen komutanın, büyük demagogun veya siyasi parti liderlerinin otoriteleri böyle bir otoritedir (Yoldaş, 2013, s. 11). Weber'e göre bahsi geçen önderler gerçek devrimcilerdir. Bu üstün şahsiyetlerin ortak özellikleri, kendilerine verilen güç sayesinde kitlelerin onları takip etmeleridir (Çamlı, 2018, s. 11). Yoldaş'a göre bu tür egemenlik esas olarak bir kişinin kahramanlığına, niteliklerine ve kişisel üstünlüklerine diğer insanların kendilerini bağlanmalarından kaynaklanmaktadır (Yoldaş, 2013, s. 11).

1.3. Yasal rasyonel (Yasal-Ussal) egemenlik (Otorite)

Yasalara dayanan egemenliktir. Yasalara uygun olarak atanan ve seçilen yöneticinin meşruiyetidir (Yoldaş, 2013, s. 12). Topuzkanamış'a göre hukukî otorite, yasal egemenliğin sonucudur ve kişisel belirleyiciliği olmayan bir düzeni ifade etmektedir. Bu durumda kişilerin, otoriteye kişisel bağlılıkları söz konusu değildir. Otorite ile birey arasındaki ilişki, bu ilişkinin kurallarını ve sınırlarını belirleyen kurallar çerçevesindedir. Esasen bahsi geçen otoritenin kaynağı da otoriteyi kullanmakta olan şahsın bizatihi kendisi değil, hukuk düzeninin ona tanı mış olduğu yetkidir (Topuzkanamış, 2013, s. 264). Burada esas olan, hukuk düzenince konulmuş görevlerin yerine getirilmesidir. Bu, çağdaş devlet memurunun ve ona benzeyen tüm siyasi güç sahiplerinin sahip olduğu egemenliktir. Yasal rasyonel egemenlik insanların yeteneklerine göre belirlenir (Yoldaş, 2013, s. 12).

Weber'in ortaya koymuş olduğu bu üç otorite tipi de saf tiplerdir ve gerçek hayatta bu saf tipler çok görülmemektedir ancak mevcut dönemin şartları o dönemde hangi egemenlik tipinin özelliklerinin ağır basacağını ortaya koymaktadır. Bir başka anlatımla, tarihin her döneminde

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

devlet, meşru şiddet kullanma hakkına sahiptir; fakat bu üç otorite tipi insanın insana egemenliği ilişkisi temelinde kurulan devletin tarihsel özelliğinin bir çıktısıdır. Anlaşılabileceği gibi çağdaş devletin tarihsel özelliği üçüncü otorite tipi, yani yasalara dayanan otoritedir (Karasoý, 2009, s. 499).

Sorumluluk ve İnanç Etiği

Max Weber, ahlaka göre yönlendirilmiş her eylem, birbirinden tamamıyla ayrı ve birbirine indirgenemeyecek şekilde karşıt iki ilkeye bağlanabilir, demektedir. Bu eylem, sorumluluk ahlakına veya inanç ahlakı temelli yönlendirilmiş olabilir. Burada, inanç ahlakı sorumluluk noksanlığına, sorumluluk ahlakı da inanç noksanlığına özdeştir anlamına gelmez. Bununla birlikte inanç ahlakının kuralları ve kaidelerini baz alarak hareket eden birinin tutumuyla, sorumluluk ahlakına göre davranan birinin tutumu arasında kesin bir karşıtlık olduğunu belirtmiştir. Yoldaş, Weber'in inanç etiğiyle sorumluluk etiği karşılaştırıldığında, sorumluluk etiğinin inanç etiğinden farklı olarak siyasi etik veya ona tekabül ettiğini iddia ettiğini belirtmiştir (Yoldaş, 2013, s. 16).

Ayrıca Weber, inanç etiği ve sorumluluk etiğinin birbiriyle çelişmeyeceğini, birbirini tamamlayacaklarını ve birlikte gerçek insanı oluşturacaklarını, kısacası “siyaset mesleği”ne atılabilecek nitelikte bir insanı oluşturacaklarını söylemektedir (Weber, 2006, s. 105-118). Bu noktada Yoldaş, inanç etiği ile sorumluluk etiği arasındaki farkın anlaşılması için řu örneği vermiştir (Yoldaş, 2013, s. 20): Gerçek bir sorumluluk etik savunucusu, Afrika'da açlıktan ölen insanlar için yapılacak bir gıda yardımını reddedecektir. Çünkü gıda yardımıyla eř zamanlı olarak oradaki nüfus artışını engelleyebilecek etkili tedbirler alınmadığı sürece her yıl bir önceki yıla göre daha fazla insanın ölme olasılığı yükselecektir. Yine bir sorumluluk etikçisi herhangi bir alternatif bağış sisteminin uygulanması durumunda, onun ne tür pozitif etkileri ya da sonuçları olabileceğini de dikkate alır (Yoldaş, 2013, s. 20). İnanç etiğine inananlar ise tüm bu sorgulamalara başvurmaksızın yardım etmeyi tercih edeceklerdir.

İnanç etiğine göre, dinsel olarak ifade etmek gerekirse, “Hristiyan doğru hareket eder ve sonuçları Tanrı'ya bırakır”. Sorumluluk etiğine göre ise kişi, gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin sonuçlarından sorumlu

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

olmaktadır ve bu sonuçların hesabını verebilmelidir. Yani inanç etiğinde önemli olan davranışın saf güdüye dayanıyor olmasıdır (Yılmaz ve Doğan, 2013, s. 888; Yoldaş, 2013, s. 17).

Weber'de etik, inanç etiği ve sorumluluk etiği olarak ikiye ayrılmıştır. İnanç etiğinin dayanağı inançlar olurken, sorumluluk etiğinin dayanağı, sorumluluklar olmaktadır. Her iki etik türü de toplum ve birey arasındaki ilişkiler bağlamında ahlak ve görgüye dayanmaktadır. Doğal olarak inanç ve sorumluluk etiği genel anlamda etik kavramı, ahlak ve görgü kuralları ile yakından ilişkilidir (Yılmaz ve Doğan, 2013, s. 890).

Yoldaş, Weberyana anlamda sorumluluk etiğinin meslek olarak siyasetin temel talebi olduğunu belirtmiştir. Siyaset mesleği, yüksek ahlaki emirleri takip etmeyi talep etmez, aksine eylemin görülen sonuçlarını dikkate alır ve onlar için sorumluluk almayı üstlenir (Yoldaş, 2013, s. 23). Bu anlamda Weber, siyasi önder veya yönetici devlet adamının namusunun, yaptığı tüm işleri kapsayan kişisel sorumluluğa dayandığını belirtmiştir. Siyasi önder, bu sorumluluğu ne yok sayabilir ne de başkasına devredebilir, dahası bu sorumluluğu kesinlikle yok saymamalıdır veya bir başkasına bırakmamalıdır (Weber, 2006, s. 58).

Siyaset ve Devlet Memuru

Müderrişoğlu, Max Weber'in, rasyonel-hukuki bir sistemde yer alan yönetim aygıtını bürokrasi olarak adlandırdığını belirtmektedir. Weber'e göre rasyonel-yasal bir bürokrasi, akılcı eylemin bir uygulaması olup; hukuka dayanan bir yönetimde bürokrasi, etkili, esnek ve yetkin bir düzenlemenin tek aracıdır. İdeal tip bürokratik yönetim, diğer egemenlik tiplerinden olan geleneksel otoritede yer alan yönetimlerden farklı özelliklere sahiptir (Müderrişoğlu, 2021, s. 124). Weber'e göre bürokratik devlet, modern devletin akılsal gelişimini en iyi belirleyen devlet biçimidir (Weber, 2006, s. 34).

Max Weber, tarihsel gelişim süreci içerisinde yönetim aygıtında yaşanan değişikliklerle birlikte iki çeşit devlet memuru kavramının ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu iki devlet memurundan birisi meslekten devlet memuru (modern devlet memuru veya uzman devlet memuru) diğeri, "siyasi" devlet memurudur. Weber'e göre "siyasi" devlet memurları; istenildiğinde değiştirilebilir oluşları ya da en azından Fransa'daki veya başka ülkelerde buna benzer memurlar gibi açığa alınabilmeleri gibi

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

özellikleriyle ayırt edilebilirler. Ancak bu durum yüksek görevlerde bulunan devlet memurlarının durumundan farklıdır, bu devlet görevlileri görevlerinden alınamazlar. İngilterede parlamento çoğunluğunun değişimi sonrasında yaşanan bir hükümet değişikliği ile birlikte görevlerini bırakan tüm görevliler, siyasi devlet memuru kategorisine girmektedirler. Görevleri “iç yönetimi” gözetmek olan bu devlet memurlarının gelenek olarak ve özel anlamda durumu budur ve bu görev temelde bir siyasi görevdir. Bu siyasi devlet memurları, bir ihtar düzeninin tehdidi altında hükümet siyasetini savunmak zorundadırlar (Weber, 2006, s. 49-50).

Meslekten devlet memuru (modern devlet memuru veya uzman devlet memuru) görevinde ise yönetimle ilgili görevlere gelebilmek her zaman üniversite diplomasına, meslek sınavlarına ve bir hazırlık dönemine bağlı olmalıdır. Ancak Weber tam bu noktada bugün bile geçerliliğini koruyan bir eleştrisini ortaya koymaktadır. Weber'e göre yukarıda sayılan ve modern devlet memuruna özgün olan nitelikler, siyasi aygıtın önderlerinden olan bakanlar için geçerli olmamaktadır. Zira ilke olarak ancak öngörülen sınavları başarıyla geçmek koşuluyla Sayıştay Denetçisi olunabilirken, kişisel olarak bir yüksek öğretim kurumunda hiçbir zaman bulunmamış bir kişinin kültür ve eğitim bakanı olabildiğini belirtmiştir. Weber'e göre gerekli eğitimden, meslek sınavından geçmiş uzman devlet memurları, kendi alanlarıyla ilgili özellikle de teknik sorunlarda patronlarına (bakan) nazaran son derece bilgilidirler ve gündelik işler konusunda son derece güçlü kişiliğe sahiptirler (Weber, 2006, s. 50).

Max Weber'e göre gerçek devlet memuru, sorumlulukları gereği siyaset yapmamak zorundadır. Gerçek devlet memuru (modern devlet memuru veya uzman devlet memuru), her şeyden önce tarafsız bir tutumla yönetmelidir. Ayrıca Weber, bu tavrı siyasi devlet memurlarının da göstermesinin gerektiğini (en azından resmî olarak “devlet yararı” söz konusu olmadığında) belirtmiştir. Bununla birlikte gerçek devlet memurları, görevlerini yerine getirirken hınç ve tarafgirlik duygusundan uzak durmalıdırlar. Çünkü bu duygular, yani hınç duymak, yanlı davranmak, savaşmak, tutkuya kapılmak en başta siyasi önder olmak üzere siyaset adamlarının ya da yandaş düzeyindeki siyaset adamlarının özellikleri ve duygularıdır. Kısacası siyaset adamlarının durmadan ve kesinlikle yapmak zorunda oldukları şey olan zafer kazanmayı, devlet memurları gerçekleştirmek zorunda değildirler. Zaten siyaset adamının

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

etkinliği bütünüyle devlet memurununkine karşıtı bir sorumluluk ilkesine bağlıdır (Weber, 2006, s. 57).

Weber, bir emri (kendi düşüncesinin tersi bir yol izlemeye de zorlansa) üst yetkesinin sorumluluğu altında itinaıyla yerine getirme ustalığını devlet memurunun namusu olarak kavramsallaştırmıştır. Weber'e göre gerçek devlet memuru, bu emri kendi düşünceleriyle uyuşuyormuş gibi uygulamalıdır. Weber, devlet aygıtının ahlaki düzen ve özveri ile ayakta tutulabileceğini, bu nedenle devlet memurunun bu tavrı göstermesi gerektiğini belirtmiştir. Zira devlet memurlarının mesleklerinin ahlaki açıdan çok yüksek bir anlamı vardır (Weber, 2006, s. 57-58).

Sonuç

Sosyolojinin klasikleşmiş isimlerinden olan Max Weber; siyaset, yönetim, otorite, bürokrasi, devlet memurları ve etik konularında geçerliliğini hâlâ sürdürmekte olan önemli fikirler ortaya koymuştur. Özellikle etik ve siyaset arasındaki ilişkiyi irdeleyerek bir siyasetçide olması gereken nitelikleri ortaya koymuş ve nihayetinde siyasetçinin alması gereken kararlarda, sorumluluk etiği ve inanç etiği temelli hareket etmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu iki etik anlayışını, birbirinin zıttı değil, birbirinin tamamlayıcısı olarak görmüştür.

Weber devleti, meşru güç tekeli elinde tutan bir organizma olarak görmüş, devletin rasyonel-hukuki bir sistemde yer alan yönetim aygıtını bürokrasi olarak adlandırmıştır. Yine siyasal sistem içerisinde, siyasal partiler ve parlamentonun vazgeçilmez olduğunu belirtmiştir.

Yine Weber bürokrasi içerisinde görev yapmakta olan devlet memurlarının sahip olması gereken nitelikleri günümüzde de dile getirilen liyakat ile belirlemiş, liyakatin de ancak üniversite eğitimi, mesleki eğitim ve ön hazırlıkla sağlanabileceğini ortaya koymuş, devlet memurlarının görevlerini, tarafsızlık, yansızlık, hınç duygusundan yoksun ve siyaset yapmadan yerine getirmeleri gerektiğini ortaya koymuştur.

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

Kaynakça

- Alkan, H. (2021). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: İÜ AUZEF Yayını.
- Bayram, A. K. (2018). Siyasetin Dili: Kavramlar, Kurumlar. P. Dursun , & D. Altunoğlu (Dü) içinde, *Siyaset Bilimi* (s. 29-57). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2671 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1637.
- Becer, F. (2018). *Weber, Habermas Ve Rawls Bağlamında Devlet ve Demokrasi Tartışmaları*. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kırıkkale.
- Çamlı, A. Y. (2018). *Klasik Dönem Osmanlı Toplumunu'nun Sosyo-Ekonomik Yapısı (Max Weber'in Patrimonyalizm Teorisi Çerçevesinde Araştırılması)*. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Manisa.
- Dursun, D. (2018). Siyaset ve Siyaset Bilimi. D. Davut , & M. Altunoğlu (Dü) içinde, *Siyaset Bilimi* (s. 3-26). Eskişehir: .C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2671 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1637.
- Karahöyük, M. (2019). *Parlamentar Demokrasi Ve Liderlik: Max Weber Ve Carl Schmitt Üzerinden Bir Tartışma*. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bolu.
- Karasoy, H. A. (2009). Max Weber'de Bilim, Bilim Adamı Ve Siyasal Liderlik Konusu. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(15), 487-506.
- Müderrişoğlu, Ü. (2021). *Sivil Toplum Siyasal Toplum Ekseninde Hukuk İdeal Tip Hukuk Normu Üzerinden Kuramsal Bir Analiz*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sakarya.
- Seçkin, A. (2018). Politika Kavramının Siyaset Kavramı Yerine Kullanılması ve Bilimsellik Tartışmaları Bağlamında Devlet Olgusuyla İlişkisi. *Van Yüziüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(5), 160 - 180.
- Topuzkanamış, E. (2013). Max Weber'de Ekonomi, Hukuk ve Rasyonalite. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(2), 253-274.
- Torun, İ. (2003). *Max Weber'de İktisadi Gelişme Düşüncesi*. İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.

Arı, S. (2022). Max Weber'in siyaset teorisi üzerine bir değerlendirme. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 47-61. DOI: <https://doi.org/10.54557/karataysad.1134252>

Weber, M. (2006). *Meslek Olarak Siyaset*. (A. Timuçin, & M. Sert, Çev.) Chiviyazıları Yayınevi.

Yılmaz, N., & Doğan, K. C. (Spring 2013). Max Weber'de Etik-Siyaset İlişkisi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/6, 881-893.

Yoldaş, Y. (2013). *Toplumun Siyaseti* (2 b.). İstanbul: Derin Yayınları.

